

4. Юрчинська Г. К. Волонтерська діяльність: суть і психологічні детермінанти. Український психологічний журнал: збірник наукових праць-Київ, 2017 №2(4). С.188-204.

5. Clary E., Snyder M., Ridge R., Copeland J., Stukas A., Haugen J., Meine P. Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach. Journal of Personality and Social Psychology. 1998. Vol. 74. P. 1516–1530.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-353-1-11>

Бляхарський Я. О.,

*здобувач вищої освіти другого магістерського рівня за спеціальністю
053 – Психологія*

*ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини
«Україна»*

*Науковий керівник: **Маслянікова І. В.,***

кандидат психологічних наук, доцент,

*доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ АДИКЦІЇ ВІД ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН У ПІДЛІТКІВ ТА ЇЇ КОРЕКЦІЯ

Анотація. У роботі виокремлено основні чинники формування адикції від психоактивних речовин у підлітків: віковий, мотиваційний, соціально-психологічний. Підкреслено, що для проведення корекційної роботи слід попередньо вивчити особистість підлітка та мати засоби впливу на стресові фактори на навчанні, в сім'ї, в побуті тощо.

Ключові слова: адикція, залежність, психоактивні речовини, підлітковий вік, корекція.

BliharSKI Ya. Psychological factors of psychoactive substance addiction in adolescents and its correction

Summary. The main factors of the formation of addiction to psychoactive substances in teenagers are singled out in the work: age, motivational, socio-psychological. It is emphasized that in order to carry out work to overcome the consequences of the use of psychoactive substances in adolescents, it is necessary to first study the personality of the teenager and have means of influencing stress factors at school, in the family, in everyday life, etc.

Key words: addiction, dependence, psychoactive substances, adolescence, correction.

Проблема залежної особистості та залежної поведінки є особливо актуальною в сучасному суспільстві. Залежність є формою рабства, яка обмежує особистісні можливості. Будь-яка залежність є перешкодою на шляху до самореалізації.

Аналіз наукової літератури виявив відсутність єдиного визнаного поняття психологічної залежності. В широкому сенсі залежність є прагненням покладатися на когось або щось з метою отримання задоволення від адаптації [1]. Залежна поведінка виявляється тісно пов'язаною як зі зловживанням зі сторони особи чимось або кимось, так і з порушенням її потреб.

Особлива увага у фахових дослідженнях приділена виокремленню психологічних чинників формування адикцій, зокрема, й пов'язаної з уживанням психоактивних речовин підлітками. У рамках вирішення цієї проблеми дослідники виділяють низку факторів формування залежності від вживання психоактивних речовин у підлітків. Дедалі більшого поширення набуває багатофакторна теорія формування адикції до вживання психоактивних речовин, за якою чинники даної адикції розглядаються цілісно, як система, де важливий кожен компонент [3].

Найбільш широко у вітчизняних дослідженнях представлені соціально-психологічні передумови залучення підлітків до вживання психоактивних речовин. Так, Ю. С. Кокоріна, К. Е. Мірза виділяють проблему тиску групи як провідний соціально-психологічний чинник ризику формування адикції від уживання речовин психоактивного характеру [1, с. 13].

Достатньо частотною в фахових дослідженнях постає думка стосовно важливості впливу на формування підліткової адикції від уживання психоактивних речовин такого соціально-психологічного чинника, як мікроклімат у родині. Відсутність родинного добробуту, неблагополуччя в сім'ї часто служить тлом, яке підштовхує підлітка до вживання психоактивних речовин [2, с. 35].

З огляду на це Т. А. Мартинюк як провідні чинники формування адикції від уживання психоактивних речовин у підлітків виокремлює такі особистісно-психологічні причини:

- акцентуаційна схильність до наркозалежності (епілептоїдний, нестійкий, циклоїдний та істероїдний типи акцентуацій);
- нездатність підлітка до продуктивного виходу зі складних ситуацій, адекватного задоволення актуальних, життєво важливих потреб;

– несформованість і неефективність способів психологічного захисту підлітка, що викликає в нього потребу бодай тимчасового зняття емоційної напруги;

– наявність психотравмивної ситуації, раціональних шляхів розв'язання якої підліток не бачить, вдаючись до «втечі від реальності» [4, с. 339].

З метою дослідження психологічних чинників адикції від психоактивних речовин у підлітків нами було заплановано емпіричне дослідження.

Для констатувального етапу планується взяти дві групи осіб, залежних від уживання психоактивних речовин. Одна із груп буде експериментальною, друга – контрольною, групи будуть приблизно однакові, як за кількістю, так і за якісним складом.

Як гіпотезу дослідження приймаємо: більше схильні до вживання психоактивних речовин підлітки з високим рівнем сформованості адиктивної ідентичності, низьким рівнем сформованості особистісної ідентичності, самооцінки та базових переконань.

Для дослідження психологічних чинників адикції від психоактивних речовин у підлітків було обрано наступні методики:

1. «Адиктивна ідентичність» (С. Перевозкин, Ц. Короленко, Н. Самойлик, Ю. Перевозкина, Л. Левіна, Н. Дмитрієва), що дозволяє вивчити структуру адиктивності певної людини.

2. «Методика М. Куна «Хто я?» призначена для того, аби виявляти змістовні характеристики особистісної ідентичності.

3. Тест «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк) використовується для того, аби з'ясувати, яким чином самі учасники дослідження усвідомлюють, розуміють свої психічні стани.

4. «Шкала базових переконань» (Р. Янов-Бульман), для з'ясування світоглядних домінант учасників опитування.

На формульовальному етапі планується проведення корекційної програми, участь у якій братимуть представники експериментальної групи. Ця корекційна програма полягає у пошуку внутрішніх опор психіки. Вона буде складатися з 7 тренінгових занять, на кожному з яких представники експериментальної групи проходять вправи, що покликані сформувати в них внутрішні резерви стійкості, здатності протистояти бажанню вживати психоактивні речовини, зробити їх неважливими, прибрати зі списку особистісних цінностей.

На контрольному етапі планується провести повторну діагностику з використанням тих самих методик, що й на констатувальному, для порівняння наявності або відсутності змін, орієнтуючись на експериментальну групу.

Робота з подолання наслідків уживання психоактивних речовин в осіб підліткового віку є сукупністю попереджувальних заходів, орієнтованих на зниження ймовірності розвитку передумов і проявів схильності до адикцій. Профілактика включає заходи як психологічного, так і непсихологічного організаційно-управлінського, виховного характеру.

Важливим аспектом у подоланні наслідків вживання психоактивних речовин в осіб підліткового віку є саморегуляція. Необхідність саморегуляції виникає тоді, коли підліток стикається з новою, незвичною, важкою для нього проблемою, яка не має однозначного рішення або передбачає кілька альтернативних варіантів. У ситуації, коли підліток перебуває в стані підвищеного емоційного та фізичного напруження, що спонукає його до імпульсивних дій. Або в разі якщо він знаходиться в ситуації оцінювання з боку інших людей.

Психологічні основи саморегуляції містять у собі управління, як пізнавальними процесами, так і особистістю: поведінкою, емоціями і діями. Знаючи себе, свої потреби і способи їх задоволення, людина може більш ефективно, раціонально розподіляти свої сили протягом кожного дня.

Саме завдяки вчасно виконаній роботі з подолання наслідків вживання психоактивних речовин підліток зможе правильно орієнтуватися у власних психічних станах, адекватно оцінювати їх і ефективно керувати собою для збереження і зміцнення власного психічного здоров'я і, як наслідок, досягнення успіху в професійній діяльності, а так само оптимізації психологічного клімату і міжособистісної взаємодії в колективі.

Для проведення роботи з подолання наслідків вживання психоактивних речовин в осіб підліткового віку слід попередньо вивчити особистість підлітка, його соціальний стан, ситуацію; потрібно мати засоби впливу на стресові фактори на навчанні, в сім'ї, в побуті тощо. Створити умови для розвитку профілактичної діяльності як самостійного напрямку – одна з найважливіших задач психокорекційної роботи.

Список використаних джерел:

1. Кокоріна Ю. С., Мірза К. Е. Вивчення депресивних та тривожних станів у осіб, які залежні від психоактивних речовин. *Colloquium-journal*. 2020. № 5(57). С. 12–15

2. Маркова М. В. Адиктивний статус студентської молоді м. Києва: психосоціальний, клінічний та структурний аналіз. *Медицина психологія*. 2013. Т. 8. № 3. С. 34–41.

3. Маркова М. В., Пшук Є. Я. Особливості комунікативних копінг-ресурсів хворих на алкогольну залежність. *Медична психологія*. 2013. № 2–3. С. 205–208.

4. Мартинюк Т. А. Залежність неповнолітніх від вживання психоактивних речовин. *Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського* : зб. наук, праць. 2008. Вип. 25. С. 338–343.

5. Мартинюк Т. А. Психоактивна речовина як провідний об'єкт залежності підлітків. *Зб. наук, праць студентів та аспірантів* / [за ред. П. М. Гусака та Н. І. Корпач]. Луцьк : ПП Іванюк, 2010. С. 76–79.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-353-1-12>

Dywnych H. A.,

*Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology
Chernihiv Polytechnic National University*

THE POTENTIAL OF UNIVERSITIES FOR VETERANS' SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT

Summary. This work highlights the issue of strengthening the role of universities in the process of developing social entrepreneurship of former military personnel as a tool for their social adaptation. The researches conducted throughout the world and a Ukrainian survey have been studied.

Key words: social entrepreneurship, university, ex-servicemen, social adaptation.

Дивнич Г. Потенціал університетів для розвитку соціального підприємництва ветеранів

Анотація. У даній роботі висвітлено питання посилення ролі університетів у процесі розвитку соціального підприємництва колишніх військовослужбовців як інструменту їх соціальної адаптації. Розглянуто дослідження, проведені у різних країнах світу і попередні результати опитування, яке проводиться в університеті Чернігова.

Ключові слова: соціальне підприємництво, університет, колишні військовослужбовці, соціальна адаптація.

Nowadays Ukraine is undergoing a difficult period of its development under the conditions of war. The question of reintegration of ex-combatants that emerged after the beginning of ATO in 2014, is gaining more and more